

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до проведення практичних занять
із навчальної дисципліни

«ПСИХОДІАГНОСТИКА»

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 – Психологія, освітньо-професійна програма
«Психологія. Соціально-психологічний супровід у мегаполісі»)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2024

Методичні рекомендації до проведення практичних занять із навчальної дисципліни «Психодіагностика» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія, освітньо-професійна програма «Психологія. Соціально-психологічний супровід у мегаполісі») / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. О. П. Нікітіна, О. О. Тележкіна. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2024. – 17 с.

Укладачі: доц. О. П. Нікітіна,
проф. О. О. Тележкіна

Рецензент

О. О. Резван, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри психології, педагогіки і мовної підготовки Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

*Рекомендовано кафедрою психології, педагогіки і мовної підготовки,
протокол № 5 від 12 грудня 2024 року*

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Змістовий модуль 1 Загальні засади психодіагностики.....	6
Тема 1.1 Історія виникнення психодіагностики як науки.....	6
Тема 1.2 Сучасні підходи до вимірювання і розпізнавання індивідуально-психологічних особливостей людини.....	6
Тема 1.3 Класифікація психодіагностичних методик.....	7
Тема 1.4 Загальна теорія тестової психодіагностики.....	7
Тема 1.5 Форми психологічного тестування. Вимірювання і шкали.....	8
Змістовий модуль 2 Психометричні основи психодіагностики.....	8
Тема 2.1 Стандартизація психологічних тестів: проблема формування репрезентативної вибірки.....	8
Тема 2.2 Психологічний висновок.....	9
Тема 2.3 Етичні вимоги та сучасні міжнародні стандарти психодіагностики.....	9
Тема 2.4 Валідність і надійність психодіагностичного інструментарію.....	10
Тема 2.5 Практичне застосування методів математичної статистики у психології та інтерпретація результатів.....	10

Змістовий модуль 3 Соціально-психологічні особливості діагностування клієнтів різного віку.....	11
Тема 3.1 Методи дитячої психодіагностики.....	11
Тема 3.2 Методи діагностики психологічної готовності до школи.....	11
Тема 3.3 Методи вивчення психічного розвитку молодших школярів.....	12
Тема 3.4 Методи діагностики психічного розвитку підлітків та юнаків.....	12
Тема 3.5 Особливості застосування психодіагностичних методів стосовно дорослих людей.....	13
Тема 3.6 Методи вивчення психічного, психофізіологічного та психосоціального розвитку людини похилого віку.....	13
Список рекомендованих джерел.....	14

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Психодіагностика» передбачає проведення лекційних, практичних та інших видів аудиторних групових занять. Їхня мета – формування системи знань щодо психодіагностики як науки; формування практичних умінь проведення психодіагностичного обстеження; фасилітація самопізнання та особистісного розвитку, активізації творчого потенціалу та формування психодіагностичного мислення в майбутніх психологів для виконання професійних завдань у межах соціально-психологічного супроводу організацій в умовах мегаполіса.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять включають план роботи, види практичних завдань та форми контролю.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять призначені для призначені для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 053 – Психологія (освітньо-професійна програма «Психологія. Соціально-психологічний супровід у мегаполісі»).

Список рекомендованих джерел дозволить студентам прискорити й конкретизувати пошук потрібної літератури для роботи над обраною темою реферату чи підготовки доповіді до відповідної теми практичного заняття.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПСИХОДІАГНОСТИКИ

ТЕМА 1.1 ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ПСИХОДІАГНОСТИКИ ЯК НАУКИ

План

1. Передісторія психодіагностики.
2. Розвиток психодіагностики як науки.
3. Психодіагностика у XX столітті.
4. Розвиток вітчизняної психодіагностики.

Види завдань. Форми контролю

1. Повідомлення за темою заняття (усний звіт).
 2. Історія розвитку закордонної психодіагностики (тайм-лінія, створена за допомогою онлайн-сервісів TikiToki.com, Timeline JS та ін.).
- Джерела: [2, 7, 10, 11, 14, 25].

ТЕМА 1.2 СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИМІРЮВАННЯ І РОЗПІЗНАВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛЮДИНИ

План

1. Номотетичний підхід у психодіагностиці як орієнтація на загальне, універсальне, типове.
2. Ідеографічний підхід у психодіагностиці – орієнтація на опис особистості як особливої унікальної цілісності.
3. Порівняльна характеристика номотетичного й ідеографічного підходів до вимірювання індивідуально-психологічних особливостей людини.

Види завдань. Форми контролю

1. Повідомлення за темою заняття (усний звіт).
 2. Тестування за методом «Шкала самовизначення» Ф. Кіппатрика і Х. Кантріла: ознайомлення з ідеографічними методами вивчення особистості (оформлення протоколу, звіту).
- Джерела: [2, 7, 8].

ТЕМА 1.3 КЛАСИФІКАЦІЯ ПСИХОДІАГНОСТИЧНИХ МЕТОДИК

План

1. Класи формалізованих методик.
2. Опитувальники.
3. Проективні техніки.
4. Психофізіологічні методики.
5. Малоформалізовані методики.

Види завдань. Форми контролю

1. Повідомлення за темою заняття (усний звіт).
2. Діагностування за методикою «Прийом автопортрета П. Ржичана»: ознайомлення з методами збирання психологічного анамнезу особистості (оформлення протоколу, звіту).

Джерела: [1, 2, 7, 8, 14, 16].

ТЕМА 1.4 ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ТЕСТОВОЇ ПСИХОДІАГНОСТИКИ

План

1. Виникнення тестування.
2. Виникнення групового тестування.
3. Види тестів, застосовуваних у психодіагностиці, сфера їх використання.
4. Необхідність адаптації тесту до нових умов.
5. Поняття і процедура встановлення тестових норм.
6. Правила організації і проведення тестування.

Види завдань. Форми контролю

1. Повідомлення за темою заняття (усний звіт).
2. Діагностування за біографічним опитувальником (BIV): ознайомлення зі стандартизованим тестом (оформлення протоколу, звіту).

Джерела: [2, 7, 8, 11, 14].

ТЕМА 1.5 ФОРМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ТЕСТУВАННЯ. ВИМІРЮВАННЯ І ШКАЛИ

План

1. Тестова батарея.
2. Тести індивідуальні та групові.
3. Вимірювання та його основні ознаки.
4. Вимірювальні шкали та їх характеристики.
5. Диференційовальна спроможність (потужність) шкал.

Види завдань. Форми контролю

1. Повідомлення за темою заняття (усний звіт).
2. Діагностування за методикою «Якорі кар'єри Е. Шейна»: відпрацювання навичок роботи з тестами, які містять іпсативне оцінювання (оформлення протоколу, звіту).

Джерела: [2, 7, 11, 14].

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ПСИХОМЕТРИЧНІ ОСНОВИ ПСИХОДІАГНОСТИКИ

ТЕМА 2.1 СТАНДАРТИЗАЦІЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕСТІВ: ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ РЕПРЕЗЕНТАТИВНОЇ ВИБІРКИ

План

1. Вибірковий метод.
2. Репрезентативна вибірка.
3. Вибірка стандартизації.
4. Принцип імовірнісного відбору.
5. Способи формування репрезентативних вибірок.
6. Випадковий і систематичний відбір.
7. Кластерна багатоступінчаста вибірка.

Види завдань. Форми контролю

1. Повідомлення за темою заняття (усний звіт).
2. Практичні вправи за темою (письмовий звіт про виконання завдань).

Джерела: [2, 7, 11].

ТЕМА 2.2 ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИСНОВОК

План

1. Види психологічних висновків.
2. Принципи складання висновків.
3. Орієнтовний алгоритм укладання.
4. Чинники, що впливають на результати діагностики.

Види завдань. Форми контролю

1. Повідомлення за темою заняття (усний звіт).
2. Практичні вправи за темою (письмовий звіт про виконання завдань).

Джерела: [2, 7, 11].

ТЕМА 2.3 ЕТИЧНІ ВИМОГИ ТА СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПСИХОДІАГНОСТИКИ

План

1. Етика психодіагностичного обстеження. Професійно-етичні принципи у психодіагностиці.
2. Норми професійної етики для розробників і користувачів психодіагностичних методик.
3. Рекомендації з розроблення, адаптації та використання тестів ІТС.

Види завдань. Форми контролю

1. Повідомлення за темою заняття (усний звіт).
2. Ознайомлення з Міжнародними рекомендаціями з розроблення, адаптації та використання тестів (робота в мікрогрупах, звіт про виконання завдання).

Джерела: [15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 26].

ТЕМА 2.4 ВАЛІДНІСТЬ І НАДІЙНІСТЬ ПСИХОДІАГНОСТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ

План

1. Надійність і помилка вимірювання.
2. Основні підходи до розуміння надійності.
3. Вибірка досліджуваних для перевірки надійності.
4. Коефіцієнт надійності.
5. Поняття валідності.
6. Методи оцінювання валідності.
7. Чинники валідності.

Види завдань. Форми контролю

1. Повідомлення за темою заняття (усний звіт).
2. Виконання практичного завдання з оцінювання психометричних показників тесту «Стажери» (письмовий звіт про виконання завдання).

Джерела: [2, 7, 8, 9, 11].

ТЕМА 2.5 ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ МАТЕМАТИЧНОЇ СТАТИСТИКИ У ПСИХОЛОГІЇ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

План

1. Аналіз первинних статистик.
2. Заходи центральної тенденції (мода, медіана, середнє значення).
3. Заходи мінливості ознаки (дисперсія, стандартне відхилення, асиметрія, ексцес).
4. Перевірка на нормальність розподілу.

Види завдань. Форми контролю

1. Повідомлення за темою заняття (усний звіт).
2. Аналіз первинних статистик: виконання завдань і вправ (письмовий звіт).

Джерела: [2, 7, 8, 11].

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТУВАННЯ КЛІЄНТІВ РІЗНОГО ВІКУ

ТЕМА 3.1 МЕТОДИ ДИТЯЧОЇ ПСИХОДІАГНОСТИКИ

План

1. Правила психодіагностичного обстеження дитини дошкільного віку.
2. Психологічне спостереження у дитячій психодіагностиці.
3. Види психологічного експерименту у дитячій психодіагностиці.
4. Метод бесіди у психологічній практиці у роботі з дітьми.
5. Специфіка психологічного анкетування.
6. Психологічні тести – найбільш поширений метод психодіагностики у роботі з дітьми.

Види завдань. Форми контролю

1. Повідомлення за темою заняття (усний звіт).
2. Дослідження рівня розвитку спілкування і міжособистісних відносин дошкільнят із дорослими та однолітками (практикум).

Джерела: [2, 3, 6, 7, 13, 24].

ТЕМА 3.2 МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ШКОЛИ

План

1. Діагностичні критерії мотиваційної готовності.
2. Діагностичні критерії розумової працездатності дитини.
3. Діагностичні критерії емоційно-вольової готовності.

Види завдань. Форми контролю

1. Повідомлення за темою заняття (усний звіт).
2. Методики діагностики психологічної готовності до школи (практикум).

Джерела: [2, 3, 4, 6, 7].

ТЕМА 3.3 МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

План

1. Методики дослідження морфогенетичних особливостей розвитку.
2. Методики вивчення емоційного стану дитини.
3. Психодіагностика довільної регуляції діяльності молодшого школяра.
4. Методики діагностики розвитку психічних процесів дитини.
5. Особистісні особливості молодшого школяра та його ставлення: методики діагностування.

Види завдань. Форми контролю

1. Повідомлення за темою заняття (усний звіт).
 2. Методики діагностики психічного розвитку молодших школярів (практикум).
- Джерела: [2, 6, 7, 13, 23].

ТЕМА 3.4 МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДЛІТКІВ ТА ЮНАКІВ

План

1. Методи вивчення когнітивного розвитку і діагностики інтелекту підлітків.
2. Методи діагностики і дослідження емоційної сфери підлітків та юнаків.
3. Методи діагностики потребово-мотиваційної і вольової сфер підлітків та юнаків.
4. Методи діагностики системи ставлень підлітків і юнаків.
5. Вивчення особливостей професійного самовизначення в юнацькому віці.

Види завдань. Форми контролю

1. Повідомлення за темою заняття (усний звіт).
 2. Методики діагностики психічного розвитку підлітків та юнаків (практикум).
- Джерела: [2, 6, 7, 13, 27].

ТЕМА 3.5 ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОДІАГНОСТИЧНИХ МЕТОДІВ СТОСОВНО ДОРΟΣЛИХ ЛЮДЕЙ

План

1. Діагностування спеціальних здібностей у зрілому віці.
2. Діагностування інтелекту у зрілому віці.
3. Діагностування системи «людина-професія» у зрілому віці.

Види завдань. Форми контролю

1. Повідомлення за темою заняття (усний звіт).
2. Методи і методики дослідження особистості дорослих (практикум).

Джерела: [2, 7, 12, 27].

ТЕМА 3.6 МЕТОДИКИ ВИВЧЕННЯ ПСИХІЧНОГО, ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОГО ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ ПОХИЛОГО ВІКУ

План

1. Геронтологічні аспекти прояву психічних процесів і властивостей.
2. Особливості перебігу психофізіологічних функцій і станів людини похилого віку.
3. Гетерохронність основних психологічних характеристик людини.
4. Компенсаторні механізми поведінки людини похилого віку.

Види завдань. Форми контролю

1. Повідомлення за темою заняття (усний звіт).
2. Методи і методики дослідження особистості людини похилого віку (практикум).

Джерела: [2, 5, 7, 13].

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основні

1. Баклицька О. П. Психодіагностика. Психологічний практикум : [навч. посіб.] / О. П. Баклицька, І. О. Баклицький, Р. І. Сірко, В. І. Слободяник. – Львів : СПОЛОМ, 2015. – 464 с. : іл., табл.
2. Галян І. М. Психодіагностика : [навч. посіб.] / І. М. Галян. – Київ : Академвидав, 2009. – 464 с.
3. Гріньова О. М. Дитяча психодіагностика : [навч.-метод. посіб.] / О. М. Гріньова, Л. А. Терещенко. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2015. – 227 с.
4. Дєдов О. Діагностика готовності дітей до школи : [метод. посіб.] / упоряд. : О. Дєдов. – Хотин : [б. в.], 2014. – 194 с.
5. Долинська Л. В. Геронтопсихологія / Л. В. Долинська, Л. М. Співак. – Київ : Каравела, 2014. – 244 с.
6. Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби : [метод. рекомендації] / Авт.-упор. : В. М. Горленко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук ; за заг. ред. В. Г. Панка. – Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. – 106 с.
7. Католик Г. Психодіагностика у презентаціях, таблицях, схемах : [навч.-метод. посіб.] / Г. Католик, В. Багрій. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. – 301 с.
8. Луценко О. Л. Практичні роботи з психодіагностики : [навч.-метод. посіб.] / О. Л. Луценко. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. – 68 с.
9. Основи психометрики : [методичні рекомендації для підготовки до навчальних занять здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 – Психологія] / О. В. Мазяр, В. В. Фещук. – Житомир : Вид-во ЖДУ, 2022. – 110 с.
10. Методичні рекомендації з курсу «Психодіагностика» / уклад. Т. М. Майстренко. – Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 38 с.

11. Психодіагностика : [курс лекцій з дисципліни для студентів заочної форми навчання спеціальності 053 – Психологія] / уклад. : І. О. Корнієнко, О. Ю. Воронова. – Мукачево : МДУ, 2019. – 41 с.

12. Ігнатович О. М. Психологія професійної діагностики та професійного консультування: практ. посіб. / О. М. Ігнатович, Г. П. Татаурова-Осика, А. М. Шевенко ; за ред. О. М. Ігнатович. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. – 225 с.

13. Терлецька Л. Г. Основи психодіагностики : [навч. посіб.] / Л. Г. Терлецька. – Київ : Главник, 2006. – 144 с.

14. Чала Ю. М. Психодіагностика : [навч. посіб.] / Ю. М. Чала, А. М. Шахрайчук. – Харків : НТУ «ХПІ», 2018. – 246 с.

Додаткові

15. Всеукраїнська психодіагностична асоціація (ВПА) [Електрон. ресурс] : [сайт]. – Електрон. текст. дані. – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <https://vpa.org.ua/about/info/>, вільний (дата звернення: 10.12.2024). – Назва з екрана.

16. Зливков В. Л. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях / В. Л. Зливков, С. О. Лукомська, О. В. Федан. – Київ : Педагогічна думка, 2016. – 219 с.

17. Колтунович Т. А. Етичний кодекс психолога : [навч.-метод. посіб.] / Т. А. Колтунович. – Чернівці : Рута, 2007. – 232 с.

18. Керівництво Міжнародної тестової комісії з використання тестів : [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://vpa.org.ua/pub/files/1d2ab21cdb4c827d.pdf>, вільний (дата звернення: 10.12.2024). – Назва з екрана.

19. Керівництво Міжнародної тестової комісії з контролю якості підрахунку балів, аналізу результатів та інформування про них : [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://vpa.org.ua/pub/files/d8f99072e8b811d6.pdf>, вільний (дата звернення: 10.12.2024). – Назва з екрана.

20. Керівництво Міжнародної тестової комісії з перекладу та адаптації тестів : друга редакція : [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://vpa.org.ua/pub/files/d22862d51dd0bb36.pdf>, вільний (дата звернення: 10.12.2024). – Назва з екрана.

21. Керівництво Міжнародної тестової комісії з практичного використання переглянутих тестів, роботи із застарілими версіями та видалення тестових матеріалів : [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://vpa.org.ua/pub/files/fddab60e4d34d4bc.pdf>, вільний (дата звернення: 10.12.2024). – Назва з екрана.

22. Керівництво Міжнародної тестової комісії з проведення комп'ютерних та інтернет-тестувань : [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://vpa.org.ua/pub/files/f950b479ea5162bc.pdf>, вільний (дата звернення: 10.12.2024). – Назва з екрана.

23. Коробко С. Л. Нова українська школа: діагностична та корекційно-розвивальна робота з молодшими школярами : [навч.-метод. посіб.] / С. Л. Коробко, О. І. Коробко. – Київ : Літера ЛТД, 2021. – 160 с.

24. Павелків Р. В. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу : [навч. посіб.] / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. – Київ : «Центр учбової літератури», 2013. – 296 с.

25. Петрюк П. Т. Френсіс Гальтон – видатний англійський психолог та вчений-енциклопедист / П. Т. Петрюк, О. П. Іваничук, О. П. Петрюк, Л. І. Бондаренко // Психічне здоров'я. – 2015. – Вип. 3. – С. 71–78.

26. Правила використання тестів та інших інструментів оцінки в дослідницьких цілях : [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://vpa.org.ua/pub/files/3ced533e6d70d5ad.pdf>, вільний (дата звернення: 10.12.2024). – Назва з екрана.

27. Щербакова І. М. Психодіагностика професійного самовизначення особистості : [навч. -метод. посіб.] / І. М. Щербакова, Г. А. Стаднік. – Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2012. – 324 с.

Електронне навчальне видання

Методичні рекомендації

до проведення практичних занять
із навчальної дисципліни

«ПСИХОДІАГНОСТИКА»

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 – Психологія, освітньо-професійна програма
«Психологія. Соціально-психологічний супровід у мегаполісі»)*

Укладачі: **НІКІТІНА** Оксана Петрівна
ТЕЛЄЖКІНА Олеся Олександрівна

Відповідальний за випуск *О. О. Жигло*
За авторською редакцією
Комп'ютерне верстання *О. О. Телєжкіна*

План 2024, поз. 365М

Підп. до друку 27.12.2024. Формат 60 × 84/16.
Ум. друк. арк. 1,0.

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Чорноглазівська (Маршала Бажанова), 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: office@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.